

POHJOISMAISET KANSANKÄRÄJÄT 2007

HELSINKI, Hotel Arthur 3.8.2007

Veli Karhu, kansantaloustieteen dosentti Tampereen ja Turun yliopistoissa

Sveitsin ja Suomen erilaiset tiet Euroopan integraatiossa

Britannian pääministeri **Winston Churchill** esitti 19.9.1946 Zurichissä toivomuksensa Euroopan Yhdysvaltojen perustamisesta. Ensimmäisiä konkreettisia askelia Euroopan yhdentymisen tiellä oli Ranskan ulkoministeri **Robert Schumanin**, **Jean Monnet'n** aloitteesta, 9.5.1950 tekemä ehdotus, että Ranskan ja Saksan liittotasavallan hiili- ja terästeollisuus saatettaisiin maiden yhteisen elimen alaisuuteen. Pariisin sopimuksella 18.4.1951 perustettiin Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (ECSC). Sen jäseniksi tulivat alkuvaiheessa Belgia, Ranska, Italia, Luxemburg, Alankomaat ja Saksan liittotasavalta eli ns. ”kuutoset”.

Seuraavat merkittävät askeleet integraation tiellä olivat 25.3.1957 Roomassa solmitut sopimukset Euroopan talousyhteisö EEC:stä ja ydinenergiayhteisö Euratom'ista. Sen jäseniksi tulivat edellä mainitut ”kuutoset”. EEC:n tavoitteena oli muodostaa tulliliitto, poistaa kaupan esteet ja johtaa jäsenvaltioiden yhteiseen talouspolitiikkaan. EEC-sopimus astui voimaan vuoden 1958 alusta komissioineen, ministerineuvostoineen, tuomioistuimineen ja parlamentaarisine yleiskokouksineen, joka vuodesta 1987 lähtien muuttui ns. *Yhtenäisasiakirjalla* Euroopan parlamentiksi. Vuonna 1967 hiili- ja teräs-, talous- ja atomienergiayhteisöt yhdistettiin Euroopan yhteisö EC:ksi.

EEC:n ulkopuolelle jääneet Britannia, Ruotsi, Norja, Tanska, Itävalta, Portugali ja Sveitsi solmivat vuonna vuonna 1960 keskenään Euroopan vapaakauppaliitto EFTA:n. Vuonna 1961 Suomesta tuli ns. FinnEFTA -sopimuksella Eftan liittännäisjäsen ja vasta 1986 Eftan täysjäsen. Islannista tuli EFTA:n jäsen vuonna 1970 ja Liechtensteinista vuonna 1991.

Vuonna 1972 Tanska ja Britannia jättivät Eftan ja liittyivät Euroopan talousyhteisö EEC:hen. Jäljelle jääneet EFTA-maat allekirjoittivat bilateraaliset vapaakauppasopimukset EEC:n kanssa. Portugali vuorostaan jätti Eftan vuonna 1985 liittyäkseen EEC:hen. Vuonna 1977 poistettiin teollisuustuotteiden tullit EFTA- ja EEC-maiden välisestä kaupasta.

Vuonna 1973 Suomi solmi EEC-vapaakauppasopimuksen. Se tuli voimaan vuoden 1974 alussa. Sopimuksen mukaan useimpien teollisuustuotteiden tullit poistuivat 1.7.1977 kokonaan Suomen ja EEC-maiden välisestä kaupasta, mutta pisimmän siirtymäajan saaneiden tuotteiden osalta vasta vuoden 1985 alussa. Puolueettomuuspolitiikkaansa nojautuen Suomi solmi EEC-sopimusta vastaavan vapaakauppasopimuksen myös Neuvostoliiton ja ns. Kevsos-sopimuksen eräiden pienempien SEV-maiden kanssa. *Vielä tässä vaiheessa Sveitsin ja Suomen integraatiotiet olivat yhteneväiset.*

1980-luvun alkupuolella maailmantalouden kasvualueet näyttivät siirtyneen Pohjois-Amerikkaan ja Kaakkois-Aasiaan. Euroopan kansantalouksien todettiin potevan ns. *euroskleroosia*. Niinpä Länsi-Euroopan maiden suhteellisen kilpailuaseman turvaamiseksi ja korjaamiseksi maailmankaupassa syntyi pyrkimys Euroopan taloudellisen integraation syventämiseen. Euroopan yhteisössä työstytyssä ns. *Valkoisessa kirjassa* vuodelta 1985 kirjattiin EY:n tavoitteeksi täydellisten *sisämarkkinoiden* pystyttäminen vuoteen 1992 mennessä. Puhuttiin ”1992-ohjelmasta”, joka perustui ns. *neljän vapauden periaatteelle*: tavaroiden, palveluiden, pääomien ja työvoiman tulisi liikkua mahdollisimman vapaasti. Tavoitteena oli kilpailun lisääminen ja markkinajohtaisen taloudellisen toiminnan tehostaminen.

Noilla samoilla seikoilla pääministeri **Harri Holkerin** sinipunahallitus perusteli selonteossaan 13.3.1990 Suomen Eta-jäsenyyttä. EY- ja EFTA-maiden keskinäiset neuvottelut Euroopan talousalue Eta:sta (EEA:sta) alkoivatkin kesäkuussa 1990 Brysselissä. Tarkoituksena oli muodostaa entistä laajemmat yhteismarkkinat Länsi-Euroopaan. Sopimus Euroopan talousalueesta (Eta-sopimus) tuli voimaan 1.1.1994. Euroopan talousalue muodostui tuolloin 12 EU-maasta ja 5 entisestä EFTA-maasta, jotka olivat Islanti, Itävalta, Norja, Ruotsi ja Suomi. Lisäksi Liechtenstein liittyi Eta-sopimukseen vuonna 1995.

Sveitsi jäi Eta-sopimuksen ulkopuolelle, koska sopimus tuli hylätyksi vuoden 1992 kansanäänestyksessä. Sen jälkeen Sveitsi on toiminut – *menestyksellisesti* - bilateraalisten vapaakauppasopimusten varassa suhteessa EU- ja Eta-maihin. Kesäkuussa 1999 EFTA-ministerit päättivät Sveitsin aloitteesta ajantasaistaa vuonna 1960 solmitun EFTA-sopimuksen. Tavoitteena oli saattaa muut EFTA-partnerit samalle integraation tasolle, jonka Sveitsi oli saavuttanut allekirjoitettuaan 1999 seitsemän bilateraalista sopimusta EU:n kanssa. Ajantasaistettu sopimus allekirjoitettiin Liechtensteinin Vaduz'ssa kesäkuussa 2001 ja se astui voimaan kesäkuussa 2002 (EFTA annual report 2003, March 2004).

EFTA-maista EY-jäsenyyshakemuksen olivat jättäneet Itävalta 1990, Ruotsi 1991 sekä Suomi ja Norja 1992. Norjaa lukuun ottamatta näistä maista tuli EU:n jäseniä vuoden 1995 alussa. Vuoden 1999 alussa Itävalta ja Suomi liittyivät Euroopan talous- ja rahaliitto EMU:uun, kun sen sijaan Ruotsi jättäytyi – *viisaasti* – talous- ja rahaliiton ulkopuolelle. Myös Britannia ja Tanska olivat tehneet samanlaisen viisaan ratkaisun jo aikaisemmassa vaiheessa. - Mutta Suomi teki valitettavasti toisin ja todella kohtalokkain seurauksin!

Lukuisista varoituksista huolimatta **Paavo Lipposen** sateenkaarihallitus vei syksyllä 1998 Suomen *ainoana* pohjoismaana talous- ja rahaliiton jäseneksi – hallituksen *luottamuslause-äänestyksellä ilman, että asiasta olisi säädetty asianmukaisesti lailla.*

Seuraavassa valotan lyhyesti niitä taloudellisia ja inhimillisiä menetyksiä, joita Suomen onnettomat EU- ja EMU-jäsenyyspäätökset ovat tuoneet tullessaan. - Olen nimittäin ollut koko ajan sitä mieltä, että Suomelle taloudellisesti sopivin ja yhteiskunnallisesti onnellisin integraatoratkaisu olisi ollut pelkkä Eta-jäsenyys Islannin, Liechtensteinin ja Norjan tapaan. Se olisi turvannut myös Suomen itsenäisyyden säilyttämistä ja päätösvallan pitämistä omissa käsissämme. EU:n jäsenenä olemme nyt valitettavasti lähes täysin menettäneet.

* * * *

Edellä esitetyn perusteella voimme todeta, että Euroopan maiden taloudellinen integraatiokehitys on ollut *eriytyvää*. Muu muassa *Sveitsin ja Suomen integraatitiet ovat täysin erkaantuneet toisistaan: Sveitsi on pysytellyt menestyksellisesti vapaakauppaliitto-linjalla, kun taas Suomen vallanpitäjät ovat turhaa kiirettä pitäen vieneet maamme alati syvenevään taloudellis-poliittiseen unioniin ja sen erilaisiin ytimiin.*

Suomen taloutta, elinkeinoelämää ja yhteiskuntaa on sopeutettu EU- ja EMU-kuntoon aina vuonna 1987 valtaan nousseen Holkerin hallituksen ajoista lähtien. Pääomaliikkeet vapautettiin ja Suomen lainsäädäntöä ryhdyttiin *vaivihkaa* mukauttamaan EY-kuosiin. Holkerin ”*hallitun rakennemuutos*”-hallituksen raha- ja finanssipolitiikka epäonnistuivat surkeasti 1980-luvun lopun kasinokupla-talouden hillinnässä – kiitos tuolloisen Suomen Pankin pääjohtaja **Rolf Kullbergin** ja silloisen valtiovarainministeri **Erkki Liikasen**, joka sittemmin ”pakenikin” Brysselin komissaariksi. Kullberg joutui vuorostaan eroamaan.

Samoin epäonnistuivat 1990-luvun **Esko Ahon** porvarihallitus ja Paavo Lipposen sateenkaarihallitukset. Perussyynä epäonnistumisiin olivat nähdäkseni ne talouspolitiikan rajoitteet, joita EU-jäsenyys ja EMU:n kolmanteen vaiheeseen valmistautuminen toivat tullessaan. Pahimmat yhteiskunnalliset menetykset syntyivät 1990-luvun laman aikaisista valtion menojen leikkauksista, jotka tehtiin valtionvarainministeri **Iiro Viinason** johdolla maamme EMU-kelpoisuuden saavuttamiseksi. Itseasiassa EMU:n vaatimat julkisen talouden budjettivaje- ja velkaantumiskriteerit täyttyivät jo kaksi vuotta etuajassa vuonna 1997 mittavilla kuntien valtionapujen ja sosiaaliturvan leikkauksilla ja verojen korotuksilla, jotka olivat omiaan syventämässä talouslamaa.

Kuntien valtionavut lähes puolitettiin 40 miljardista vähän yli 20 miljardiin markkaan. Tämä valtion vetäytyminen kunnallisten peruspalvelujen rahoitusvastuusta merkitsi kuntien saattamista *puun ja kuoren väliin*, mikä merkitsi peruspalvelujen laatutason ja määränkin alentamista sekä kunnallisveron ja palvelumaksujen korottamista. Vaikka valtionapuja on hieman laman jälkeisenä aikana kasvatettu, niitä ei ole saatu lamaa edeltäneelle tasolle. Kaikenkaikkiaan 1990-luvulla tehdyt valtion menojen leikkaukset kohosivat noin 80 miljardiin markkaan.

1990-luvun talous- ja sosiaalipolitiikka oli alistettu Euroopan integraatiopolitiikalle ja sen tavoitteille. On pitänyt harjoittaa uusliberalistista talouspolitiikkaa, jolla inflaation torjuntaa ja julkisen sektorin velkaantumisen ehkäisyä on pidetty työttömyyden hoitoa tärkeämpänä. Julkista sektoria on ajettu alas, mikä on merkinnyt julkisten palvelujen sekä sosiaaliturvan leikkauksia. Työmarkkinoille on pyritty saamaan työntekijöiden asemaa heikentäviä joustoja.

Nuo mittavat *anti-keynesiläiset menoleikkaukset* syvensivät ja pidensivät talouslamaa ja aikaansaivat pitkällisen rakennetyöttömyyden, joka on edelleen jossain määrin rasittamassa julkista taloutta. Kun lasketaan yhteen työttömät työnhakijat, työttömyyseläkeläiset ja kaikki työvoimapolitiittisten toimien piirissä olevat, saadaan 1990-luvun bruttotyöttömyyden keskimääräiseksi tasoksi yli 400 000 henkeä. Tästä aiheutuvat vuosittaiset kustannukset yhteiskunnalle on arvioitu kohoavan noin kuuteen miljardiin euroon eli 36 miljardiin markkaan – menetetyistä työpanoksesta puhumattakaan. Jokainen voi laskea, kuinka paljon olisimmekaan säästäneet vuoden 1992 jälkeen esim. työttömyyden hoitomenoissa jättäytymällä EU:n ja EMU:n ulkopuolelle ja toimimalla Eta-oloissa.

Olen karkeasti arvioinut, että *ilman raakaa EMU-sopeutusta maamme talouslama massatyöttömyyksiineen ja kymmenine tuhansine turhine konkurssineen olisivat jääneet vähintään kolmanneksen pienemmiksi* – inhimillistä menetyksistä ja kärsimyksistä puhumattakaan.

* * * *

On todella surkuhupaista, että aikanaan EMU-intoilijat perustelivat markasta ja omasta raha- ja valuuttakurssipolitiikasta luopumista sillä, että näin päästäisiin eroon Suomea aikaisemmin ”vaivanneista” devalvaatiosykleistä. - *Mutta miten on käynytään?* EMU:ssa valuuttakurssivaihtelut ovat päinvastoin voimistuneet, mikä on hankaloittanut taloutemme ja ulkomaankauppamme toimintaa. Taloutemme on kärsinyt *ns. epäsymmetrisistä shokeista*, jotka ovat vaanimassa varsinkin rahaliiton pieniä jäsenmaita. Euron ulkoisen arvon vaihtelut ovat voimistaneet maamme suhdannevaihteluja verrattuna siihen tilanteeseen, jossa Suomen markka olisi kellunut Ruotsin ja Britannian tapaan, kuten seuraavasta nähdään.

Ajanjaksolla 1999 – 2001 euro devalvoitui dollariin nähden lähes 30 prosenttia, kun taas ajanjaksolla 2001 – 2004 se on vuorostaan revalvoitunut yli 30 prosenttia. Euron rajua

devalvoituminen sattui 1990-luvun puolenvälin jälkeiseen Suomen informaatio- ja kommunikaatiotuotteiden valmistuksen voimakkaan kasvun kauteen, *ns. Nokia-boomiin*. Joten euron devalvoituminen oli omiaan kiihdyttämään jo ennestään voimakasta kasvua, kun taas kelluva markka olisi tuolloin *päinvastoin revalvoitunut*, mikä olisi edistänyt kotimarkkina-alan taloudellista kilpailukykyä ja sen työllisyyttä.

Vuoden 2001 jälkeinen euron raju revalvoituminen on vuorostaan kurittanut ja kurittaa edelleenkin toimialoja, joiden vienti suuntautuu dollarialueelle. Toisaalta revalvoituminen on hillinnyt dollareissa noteerattujen tuontitavaroiden tuontitavaroiden kuten öljyn hinnan nousua ja näin hillinnyt inflaatiota. Vuoden 2000 jälkeisenä hitaan kasvun aikana kelluva markka olisi *vuorostaan devalvoitunut*, mikä olisi parantanut maamme viennin kilpailukykyä ja vauhdittanut taloudellista kasvua ja työllisyyttä.

On tosiasia, että rahaliiton pienten ja suurten jäsenmaiden talouksien tuotantorakenteet poikkeavat pakosta toisistaan, jolloin niiden suhdannevaihtelut ajoittuvat eri aikaan. *Kun yhteisvaluutta euron ulkoinen arvo määräytyy ensisijaisesti isompien jäsenmaiden suhdanteita myötäillen, euron ulkoisen arvon vaihtelut ajoittuvat ”väärään aikaan” pienten maiden kannalta* kuten Suomessa on tapahtunut vuoden 1999 jälkeisenä aikana. Markan kellunta olisi tasannut Suomen suhdanteita, eikä kärjistänyt niitä kuten euro on tehnyt.

Muut pohjoismaat, Tanska, Norja, Islanti ja Ruotsi, ovat viisaasti pysytelleet EMU:n ulkopuolella ja säästyneet Suomea koetelleilta epäsymmetrisiltä shokeilta ja niiden haittavaikutuksilta. Samoin ovat tietysti tehneet Sveitsi ja Britannia.

* * * *

Lopuksi voimme todeta, että Suomi on joutunut kärsimään suuria taloudellisia ja yhteiskunnallisia menetyksiä sekä jo ennen EU:hun ja EMU:uun liittymistään *ns. sopeuttamiskaudella* että liittymisensä jälkeisenä aikana. Eta-oloissa esimerkiksi maatalouden alasajo, maaseudun autioituminen sekä syrjäseutujen palvelurakenteiden rapautuminen eivät olisi olleet niin rajuja kuin mitä EU-oloissa on tapahtunut.

Eta-oloissa olisimme voineet harjoittaa itsenäistä, kansallisista intresseistä kumpuavaa tulli- ja kauppapolitiikkaa – tietenkin GATT- ja WTO-sopimusten asettamin reunaehdoin. Keräämämme tullitulot olisivat jääneet Suomen käyttöön toisin kuin mitä EU-oloissa on tapahtunut.

EU-jäsenyys on merkinnyt vuosittaisia budjettimaksuja Suomen ja EU:n välillä. Mikäli EU:lle menetetyt 90 prosenttia maamme tullituloista otetaan huomioon, Suomi on ollut koko EU-jäsenyysajan enemmän tai vähemmän *nettomaksajan asemassa*, kun taas Eta-oloissa nämä maksut olisivat jääneet murto-osaan. Kannattaa myös muistaa, että 2000-luvulla tapahtuneiden *EU:n itälaajennusten* jälkeen Suomen nettomaksuosuus on kohonnut merkittävästi esimerkiksi Suomeen tulevien alue- ja rakennerahastorahojen ehtymisen takia.

Näyttäkin siltä, ettei EU säätely- ja harmonisointi-vimmassa malta olla puuttumatta millekään yhteiskuntaelämän alueelle. Mitkään yhteiskunnan toiminnot eivät näytä välttävän EU:n yksityiskohtaiselta byrokraattiselta säätelyltä. Tämä on ollut omiaan lisäämään turhanpäiväistä ”paperinpyöritystä” niin yksityisellä kuin myös julkisella sektorilla. Erityisesti valtio, mutta myös kuntasektori ovat joutuneet palkkaamaan lisähenkilökuntaa EU:n ylenpalttisen säätelyn ja valvonnan takia. Olisikin syytä kysellä noiden ylimääräisten byrokraatiakustannusten perään, sillä mittaluokaltaan ne eivät ole vähäisiä.